

*toets*steen

winter 2015 (3)

**Uitgave van Teken- en Schildervereniging 'de Toets', Zeist
www.detoets.nl**

INHOUD:

voorwoord	3
adv.: De Klop Mode	3
kunstavond(en)	4
programma kunstavonden	7
buiten schilderen	7
adv.: Heger en Van Den Berg	9
Much / Vincent	10
de Nederlandse aquarel in de 19 ^e eeuw	10
expositie SDSP en de Toets	13
schilderen als Van Gogh	13
strip	15
programma	16
vereniging info	18
adv.: arcana-art	19

illustraties:

Anutosh, untitled #15, voorblad	
foto, 'buitenschilderen Leusderhei,	2
Anton Heyboer,	5
foto: Job Koelewijn 'bandenkast',	6
foto, compilatie PR activiteiten,	6
foto, Joep van Lieshout,	7
foto's, buiten schilderen,	8
zelfortretten Van Gogh / Munch,	10
Piet Mondriaan, aquarel,	12
Blikkenburg,	20

32e jaargang nr.3, december 2015
Vormgeving Cees van Es

de **'toetssteen'** verschijnt in de maanden
maart, juli/augustus en december.

Kopij kan worden ingeleverd voor de 1^e van de maand
maart, juli en december.

Kopij via e-mail (ceesvanes@casema.nl), of in het uiterste
geval een getypte of gekopieerde versie.
Tekst gaarne zonder opmaak en foto's separaat!

VOORWOORD

Enkele minuten voor het verzenden van deze kopij naar de drukker ontving ik het droeve bericht dat ons oud-lid Jaap Los vrijdag 20 november op 69 jarige leeftijd is overleden. Jaap was een zeer enthousiaste schilder en zeer betrokken bij het wel en wee van de Toets. We wensen via deze weg zijn familie en vrienden heel veel sterkte in deze moeilijke tijd.

Wat hier voor u ligt is alweer het laatste nummer van 2015; de tijd vliegt!

Zoals u heeft kunnen lezen in de laatste Toetssteen moest die worden ingekort bij gebrek aan kopij. Het kan vreemd lopen, want de laatste weken kwam de kopij, evenals de regen, met bakken neer. Ik heb zodoende 2 artikelen in de wacht moeten zetten voor het volgende nummer. Eén van die artikelen is het verslag van een bezoek aan de tentoonstelling 'Rome' in de Nieuwe Kerk aan de Dam in Amsterdam; een prachtige tentoonstelling met als neventitel "De droom van keizer Constantijn". Ongeveer tachtig voorwerpen zijn hier bijeengebracht voornamelijk uit het Vaticaanse museum. Ik vermeld dit reeds nu omdat de tentoonstelling nog te zien is tot 7 februari 2016.

Verder kunt u in dit blad naast de belangrijke Toets-informatie, interessante artikelen vinden, geschreven door enthousiaste leden; veel leesplezier!

Eveneens belangrijk om te vermelden is dat de **Nieuwjaarsreceptie** niet zal worden gehouden op zaterdag 9 januari, zoals aangegeven in de vorige Toetssteen, maar op **vrijdag 8 januari 2016 (aanvang 20.00 uur)**.

Omdat het einde van het snel nadert, wens ik u nu alvast, mede namens de andere bestuursleden, fijne feestdagen en een goed begin van 2016!

Cees van Es, voorzitter.

De Klop Mode

Een unieke collectie scandinavische mode
vindt u in hartje Nederland

MARIMEKKO • VUOKKO • ELISABETH KLOK • FINN FASHION • MARGARETA FORSLUND

———— Slotlaan 127 3701 GA Zeist Tel. 030-6919356 ————

KUNSTAVOND(EN):

Kunstavond 25 september 2015; Anton Heyboer

De belangstelling (nieuwsgierigheid) voor deze avond is groot. Iedereen heeft ideeën over, of verwachtingen van deze zonderlinge kunst-collega. In zijn leven letterlijk gek verklaard en levend als zonderling in zijn eigen kosmos, de spot drijvend met het elitaire kunstcircuit, maar hoog aangeschreven bij toonaangevende musea waar ook ter wereld.

Te gast zijn Trees en Willy van Kleef, twee in het zwart geklede dames, die zich met hun 'Twin Collectie Anton Heyboer' manifesteren als serieuze verzamelaars van zijn werk. Bij binnenkomst blijken veel van zijn tekeningen, etsen, schilderijen, biografische boeken en brochures op lang aan elkaar geschoven tafels te zijn uitgestald. Ook op enkele ezels zijn schilderijen geplaatst, alles sterk verlicht door de podiumlampen. En dat betreft nog slechts een klein deel van de totale collectie van Trees en Willy.

Het wekt de indruk dat er grondig over Anton zal worden gesproken en dat gebeurt ook. Zijn biografie, vanaf zijn geboorte op 9 februari 1924 in Sabang, ten noorden van Sumatra, wordt bijna per dag, soms per week, een enkele keer per maand gevolgd, gelardeerd met vele exclusieve anekdotes.

Anton is een onrustige en moeilijk opvoedbare jongen en de vele strubbelingen in het gezin worden in hun variabele heftigheid door Trees of Willy uitgebreid besproken.

Het gezin Heyboer verhuist in zijn jonge jaren regelmatig, waarbij adressen worden genoemd in Haarlem, Delft, Voorburg, Curaçao en terug naar Haarlem. Dit steeds met Antons wisselende instemming.

Middels een spijkerhard verhaal met veel details wordt door de goed geïnformeerde en sfeervol vertellende dames een zonderling levensverhaal afgewikkeld, waardoor iedereen geboeid blijft luisteren en we benieuwd zijn naar het vervolg. Om beurten dragen Trees en Willy welbespraakt grote stukken biografie voor.

Al vroeg openbaart zich het tekentalent en fotografisch geheugen van Anton, waarbij hij zich middels zelfstudie en enkele bezoeken aan een kunstacademie bekwaamt. Hij maakt mooie, vaardige tekeningen en toont zijn grote talent in landschappen, gebouwen en portretten. Ook wordt hij een begaafd etser. Regelmatig wordt ter illustratie een tekening,

ets of schildering van de tafel genomen om te beklemtonen hoe bekwaam het werkstuk is. Veel daarvan hebben ook de volle bewondering van de aanwezigen. De waardering stijgt.

In de 2e Wereldoorlog wordt Anton door de Duitsers als dwangarbeider te werk gesteld in de Jung fabriek in Berlijn, waar wapens worden gemaakt. Het is verschrikkelijk voor hem, onafwendbaar te moeten doen wat van hem wordt verlangd. Als gevolg van lichamelijke verzwakking wordt hij overgeplaatst naar het werkkamp Prenslauwerberg, waarna hem door aanhoudende ziekte ontslag wordt verleend. Na 7 maanden van huis komt hij na een zware zwerftocht doodziek weer thuis in Haarlem, zonder enig hartelijk welkom. Hij schrijft daarover: "Het concentratiekamp was niet slechter dan het ouderlijk huis en de maatschappij is voor mij niet slechter dan beide, te oncreatief".

Na de oorlog vestigt hij zich in Borger waar hij zijn teken- en schilderwerk nog in traditionele stijl voortzet. Hij ontmoet de schilder Jan Kagie, ze besluiten op reis te gaan en leiden vervolgens een zwervend bestaan in Nederland en Frankrijk. Daarbij houden zij zich in leven door het tekenen van boerderijen en/of chique huizen, om daarna bij de bewoners aan te bellen om de tekening aan te bieden in ruil voor brood, hetgeen meestal gebeurt.

In 1950 trouwt hij met Elsa Wijnands en ze krijgen een zoon. Desondanks houdt Elsa het niet vol en verlaat hem in 1953.

In 1951 heeft zich bij Anton een voorval voorgedaan dat diep ingrijpt in zijn psychische gesteldheid en verblijft hij enige tijd in het Provinciaal Ziekenhuis te Santpoort. Hij zoekt hier bescherming tegen het 'normale' in de maatschappij, dat hem niet toestaat het proces van zelfwording te ondergaan. Vanaf dat moment verandert zijn kijk op het leven en wijzigt hij ook zijn kunstzinnige uitingsvormen. Het is niet meer traditioneel. Tevens begint hij een systeem te ontwikkelen om zich maatschappelijk te kunnen handhaven en zijn positie als verschoppeling, die tot zijn isolement heeft geleid, ongedaan maken. Het systeem is een opstanding en hij zegt daarover: "Alleen als artiest kan ik nog leven, niet meer als mens" en "De creatie is het enige levende dat eeuwig is". Het is vorm geven aan zijn eigen waarden en normen met een sterk religieus geladen karakter.

In 1961 vestigt hij zich in een eenvoudige boerenschuur in Den IJp, bij Landsmeer die hij tot een redelijk onderkomen ombouwt. Hier begint zijn sobere, teruggetrokken leven met slechts de noodzakelijkste overlevingsbehoeften. Hij ets veel

en zijn soms uiterst eenvoudige tekeningen krijgen langzaam het eigen karakter van zijn belevingswereld. Hier komen ook zijn vrouwen, door hem altijd zijn meisjes genoemd, bij hem wonen, allen met hun eigen motief. Zij zeggen daar zelf over: “Voor één vrouw is er onmogelijk met hem te leven, gezamenlijk kunnen we het beter aan”. Ook behoren Karel Appel en Godfried Bomans tot hun vaste bezoekers. Hij is een trouwe leverancier aan Galerie Espace in Haarlem, die grote voorraden van zijn werk voor veel geld verhandelt. Het leidt tot grote spanning als Anton zich tegen deze winsten verzet en zelf de verkoop gaat regelen in een winkeltje aan de overkant van de straat. Zijn overvloedige hoeveelheden werk worden gretig gekocht voor weinig geld. Zijn intentie is: “Mijn werk is voor iedereen”.

Een veelzeggende anekdote hierbij is van de dame die, als conservator van een museum, volhardde in het 2000 gulden te willen betalen, gelijk aan de prijs in de galerie, voor een werk dat Anton voor 500 gulden aanbood. Anton weigerde dat grote bedrag te accepteren, hetgeen leidde tot een knallende ruzie, waarop de dame de winkel boos verliet. Anton verfrommelde de tekening tot een grote prop papier en wierp haar die kwaad na met...HIER !...

Eén van de vrouwen, Petra, leeft niet in hun gezamenlijk onderkomen, ze woont in het winkeltje en beheert de verkoop. Vaak heeft Anton zware depressies tijdens welke hij zich opsluit en isoleert, niet eet en geen enkel communicatie duldt. Daaruit vrijgekomen maakt hij weer, hevig geïnspireerd, grote hoeveelheden werk.

De toon is gezet en de reputatie van Anton Heyboer stijgt. Zijn non conformistische producten krijgen vanaf nu grote internationale bekendheid. Alles wat voor 1960 gemaakt is, hoe bekwaam ook, wordt vergeten.

Met dat werk heeft hij zich ook niet onderscheiden van veel andere kunstenaars in die tijd. Wat vanaf nu ontstaat wordt: “zijn vroege werk”, genoemd, alsof nu pas zijn geschiedenis begint.

Zijn erkenning leidt tot steeds frequentere en groot opgezette exposities. Genoemd worden de Documenta 2 in 1959, Documenta 3 in 1964, Documenta 4 in 1969 alle in Kassel, Duitsland. In 1962 krijgt hij de Japanse Ohara-museumprijs en in 1964 benoemt de Accademia Fiorentina delle arti del disegno in Florence hem tot “Academico Onorario classe incisione”. In 2002 wordt hij door Koningin Beatrix benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Anton Heyboer overlijdt op 81 jarige leeftijd in zijn eigen onderkomen op 9 april 2005. Het beheer van zijn nalatenschap, verspreid over meerdere depots, geeft nog heel wat te doen.

Het is al laat als de kunstavond wordt afgerond, mede omdat vragen van geïnteresseerde leden uitgebreid en gelardeerd met andere interessante details worden beantwoord. Trees en Willy, die als trouwe bezoekers van de commune, Anton zeer persoonlijk hebben gekend, zijn dan ook nog lang niet uitgepraat. Zij worden met een welgemeend applaus, hartelijk bedankt voor hun gedegen presentatie.

Een uiterst interessante kunstavond waarbij de oorspronkelijke kijk op deze kunst-collega drastisch is veranderd, hoewel een gevoel van “vreemd” nog wel een beetje blijft hangen.

Martin van der Mey

Kunstavond 29 oktober 2015; Hollandse meesters in de 21e eeuw.

Nu de 2e serie portretten van hedendaagse kunstenaars.

Job Koelewijn: Op 1 februari 2006 “een historische datum in de wereld geschiedenis”, heeft Job Koelewijn besloten om elke dag 35 minuten op cassettape in te spreken (1zijde van een cassetteband) Hij pakt een boek, zoekt de juiste passage, neemt de microfoon, start de recorder en gaat hardop lezen, tot de klik van de recorder. Hij schrijft op wat hij gelezen heeft en noteert het op het doosje.

Lezen vat hij niet op als ontspanning, maar is onderdeel van zijn werk. Zo ontstaan er een grote stapels bandjes die hij

allemaal heeft vol gelezen. Zo'n stapel is als kunstwerk te koop. Geen boekenkast, maar een kast met banden.

Meerdere stapels van variërende hoogten aan de muur, vormen een Mondriaan gelijkend tafereel in de kamer. Hij gaat er van uit dat hierdoor het woord vlees geworden is.

Een andere kunstzinnige invalshoek geeft hij vorm door in een grote stad, een druk plein of een veel bezocht park te kiezen, om er een “bioscoopzaal” in te richten. Een groot, mobiel, schuin aflopend wit gebouw met aan de drukke zijde een grote, op een bioscoop scherm gelijkende opening. In de donkere zaal staan rijen stoelen en klinkt filmmuziek. Passanten kunnen naar binnen gaan en door het open filmvenster kijken naar de bedrijvigheid buiten. Hij maakt zo een kunstwerk door het dagelijks leven te verheffen tot een filmverslag. Concreet wordt het als op een winterse middag een voorbijganger een sneeuwbal door het venster naar binnen gooit. “Ik verander niets aan de werkelijkheid, maar geef er wel een draai aan”.

Een vreemde, maar aannemelijk beleving.

Paul Kooiker: Hij fotografeert, maar voelt zich geen fotograaf. Hij heeft gewoon veel gefotografeerd materiaal nodig om mee aan de slag te gaan: vele zwanenhalzen of wazige foto's van blote, door het bos of over de heide wegrennende vrouwen voor de serie “Hunting and fishing”. Ook de serie: “Roomservice”, met delen van blote vrouwen tegen de achtergrond van boekenkasten. Alles serieus gemotiveerd.

Het grootste deel van de reportage wordt gewijd aan de serie: “Show ground”, een project, waarin hij met blote, mollige, vrouwelijke modellen, vreemde tafereel fotografeert en aansluitend dezelfde situatie opnieuw fotografeert als een

“Plaats delict” bij de politie. Het gaat bij blote, onbehouden over de tafel liggende dames vooral om de charme van de schoenen die ze daarbij dragen, dat is de essentie.

Hij is winnaar van de Prix de Rome 1997, met een serie: “Peeing women in forest”, waarbij opnieuw wazige foto's van dames, verscholen in het struikgewas, zijn te zien.

Erik van Lieshout: Noemt zich uitdrukkelijk kunstenaar en zegt bezig te zijn met een voetbalproject op initiatief van een vriend. Er wordt eindeloos heen en weer gepraat over vooralsnog onduidelijke onderwerpen. Op uitnodiging van de Biënnale in Venetië heeft hij in 2006 een film gemaakt over een fietstocht van drie maanden van Rotterdam naar Rostock. Zonder enig plan, idee of inhoud. Het was ook de bedoeling dat het niets zou voorstellen. Dan houdt hem bezig, dat rond de jaren 30 van de vorige eeuw het Modernisme is uitgevonden. Hij vindt dat terug in de bouw van een Rotterdamse wijk. Daar moet dus wat mee: “Want een kunstenaar zit niet in de politiek, niet in de wetenschap, niet in het onderwijs of landbouw, maar heeft de taak commentaar te geven op de samenleving”.

Tegen het einde van de reportage blijkt uit zijn warrige taal, dat hij bezig is met een project over angst, waar hij reeds een jaar over loopt te denken. Hij zit verschrikkelijk in de stress en wil er een film over maken. Ook moet er nog veel gebeuren met een thema over verliefdheid en kunst waar hij mee strijdt sinds hij een vriendin heeft. Dat hij ook enige tijd in een psychiatrische inrichting heeft gezeten, verklaart veel van de onsamenhangendheid van de reportage. Van filmbeelden of iets concreets hebben we niets gezien. En dat voetbalproject blijkt uiteindelijk een activiteit van enige, bij het licht van schijnwerpers over het veld rennende jongeren te zijn, geprojecteerd op de muur van een kleedkamer. Hollandse meester ?

Joep van Lieshout: Werkt met grote pistoolbussen pur schuim en vormt zo massale objecten, waaruit hij met grote messen menselijke figuren, objecten en machines op ware grootte snijdt. In een immense hal staan meerdere resultaten opgesteld die nauwelijks enig gewicht hebben. Het is verassend om te zien, hoe met snijden en vijlen, uit een vormloos gespoten basis, reële en boeiende resultaten ontstaan, die met kleur kunnen worden verwerkt tot acceptabele sculpturen.

Ook is hij bezig met miniatuur figuurtjes in zwarte klei, waarbij hij vorm wil geven aan het thema: “Goed en slecht”,

waaronder kannibalisme. Na enige aarzeling over zijn beroepskeuze ging hij op zijn 16e naar de kunstacademie en is vanaf zijn 21e actief in de kunst. Hij wil origineel blijven en zoekt naar het onbekende, om nieuwe werelden te ontdekken.

Bertien van Manen: Ze bladert in dikke mappen met negatieven en zoekt naar foto's die nooit gepubliceerd zijn en toch mooi. Van wat ze selecteert maakt ze een scan en daarvan weer een afdruk, waarbij ze haar persoonlijke smaak de vrije loop laat. Dat uiteindelijke resultaat leidt tot een collectie fletse afbeeldingen met allerlei onverwachte toevoegingen, zoals een ronde, witte vlek, als gevolg van een gat van de perforator, vlekken van vilstiften of beschadigingen. Daarbij drukt ze details verder door of zwakt andere fragmenten af, met het gevolg dat van een herkenbaar tafereel niets duidelijk meer zichtbaar is. Bij publicatie heeft ze de grootste moeite de drukker te bewegen haar wens te volgen.

Daarna toont ze aan de interviewster een doos met grote foto's die allen enthousiast door haar van commentaar worden voorzien. Ze legt uit waarom merkwaardige producten zo waardevol zijn.

Een kunstavond met een luchtig karakter en ontmoetingen met nogal zonderlinge kunst(enaars).

Martin van der Mey

PROGRAMMA KUNSTAVOND(EN):

Vrijdag 27 november 2015: Appreciatie-avond.

Over de kunstavonden in 2016 wordt u per mail geïnformeerd.

Alle kunstavonden beginnen om 20.00 uur. Introductie is toegestaan!

BUITEN SCHILDEREN:

Het zomerse buiten schilderen geeft je een kick!

Als je dit leest over buiten schilderen in de zomer zitten we alweer redelijk tegen het eind van het jaar met heel andere temperaturen. Het is voor vele Toetsleden een mooie gewoonte om in de tussenliggende periode vanaf half juni tot eind augustus deel te nemen aan het buiten schilderen wat door Carly Paulsen zo prima wordt georganiseerd en vormgegeven.

Gewoon heerlijk bezig zijn met elkaar buiten in de natuur op de mooiste en meest aparte locaties. De opkomst is doorgaans heel goed tot zeer goed te noemen. Zelf heb ik ook weer een aantal keren deelgenomen en kan beamen dat dit zeker zo was want o.a. op locatie Beerschoten waren maar liefst 26 deelnemers(sters) van de partij. Jammer genoeg konden vanwege te slechte weersomstandigheden slechts twee schilderachtenden niet doorgaan,nou ja niet doorgaan ???

Inderdaad één keer niet vanwege heel beroerd weer maar de tweede keer op het grote terrein van PGGM was het weer ook die keer het weer ons niet goed gezind, maar Carly stuurde snel een mailtje rond met het voorstel om in het Atelier van de Toets toch nog te kunnen schilderen. Een mooie noodoplossing was gevonden.

Buiten schilderen geeft inspiratie!

Persoonlijk ervaar ik het buiten schilderen als een goede mogelijkheid om tien weken lang samen met collega-Toetsleden ervaringen op te doen in een totaal andere setting dan op het vertrouwde Atelier. Je komt op plekken waar je niet zo gauw zal komen in je eentje. Stuk voor stuk schilderachtige locaties als landgoederen en buitenplaatsen, de hei en schilderden we zelfs op een autosloperij in Den Dolder die wat mij betreft tot één van de meest inspirerende toppers behoort. Los van de achtergrond van al die op elkaar gestapelde sloopauto's zijn de decors die er door zijn ontstaan en geweldige "stilleven"opleveren. Zelf schilderde ik zo'n immense Amerikaanse "total loss bak" op 50 x 70 formaat, met Gesso geprepareerd op 400 Grs. Aquarelpapier en het stond er op in nog geen twee uur. Geweldig leuk om te doen en nog plezieriger met de zomerzon er bij!!!

Buiten schilderen is een feest op zich, immers je bent buiten in de natuur, je kunt beschikken over veel ruimte, je kiest je eigen plek en onderwerp, je bent met elkaar en ook dat werkt inspirerend. Tussentijds is er altijd weer die koffie-break en na afloop de nabespreking waar je ook weer iets van opsteekt. Dan wordt even met afstand door anderen naar jouw werk gekeken en becommentarieerd. Op zich is dat al heel waardevol. En tja, er komen ook nogal eens wat passanten voorbij die een blik werpen op onze schilderijen terwijl we bezig zijn, meestal vinden mensen het allemaal héél leuk en vooral “héél mooi“ wat we doen.

Een locatie als Rhijnauwen behoort als één van de favorieten bij de meesten, een locatie die landschappelijk gezien alles in zich heeft voor een schilder. Je hebt er vergezichten, de rivier, de historische omgeving, mooie boomprijen en bosschages, koeien en paarden, de waterkant en het is vooral aantrekkelijk mede door de levendigheid die er heerst. Ook die keer dat we er waren was er een grote opkomst aan Toetsleden. Er werden mooie werken gemaakt en de nabespreking werd ook deze keer deskundig gedaan door Paul Reeskamp! Hij neemt de tijd, weet waarover hij praat en geeft prima commentaar met af en toe een kwinkslag waardoor hij al heel snel een leuke sfeer oproept, altijd weer prima gezellig zo’n nabespreking! Helaas moest de schilderochtend op Landgoed Sandwijkstraal komen te vervallen vanwege het slechte weer.

Genieten is altijd een combinatie van meerdere dingen

Elke locatie heeft zo z’n charme en eigenheid, dat geldt ook zeker voor de Leusderheide, het is even een stukje verderop vanuit IJsselstein maar zeer de moeite waard om juist daar te schilderen. We waren er toen de hei zo ongeveer op z’n mooist was met een aardig aantal deelnemers(sters) en troffen

het met het weer. De Leusderheide als schilderlocatie geeft vele mogelijkheden voor schilders, ik zie allerlei technieken toegepast worden van aquarel tot olieverf, acryl, krijt en al dan niet met paletmes of kwast opgebracht, abstract of naar de realiteit geschilderd. Het is fascinerend om te zien wat er in die paar uurtjes allemaal gebeurt en iedereen vindt het fantastisch om te doen. Schilderen is een combinatie van fijne dingen tegelijkertijd, genieten van de natuur om je heen en het mooie weer, bovendien alles in combinatie van mensen om je heen waarmee je iets gemeen hebt, iets doen wat boeit!

Last but not least....., toch naar Blikkenburg! (foto blz.20)

Vanwege de regen die we deze zomer toch wel een aantal keren hebben meegemaakt moest Landgoed Blikkenburg op 8 juli komen te vervallen. Geen punt voor Carly! Snel overlegde zij met de eigenaar van het Landgoed om de schilderochtend naar 26 augustus te verplaatsen want dat was de datum dat we voor een tweede keer naar de Leusderheide zouden gaan. Het is gelukt om er te schilderen en dat gebeurde op die stralende woensdag op genoemde datum. Het is er prachtig en een genot om er te zijn. Ook toen hebben we op de weliswaar zompige grond goed kunnen schilderen.

We kregen van de eigenaar een “Koffietafel” aangeboden in de fraaie tuin van het landhuis, mooi gedekt met koffie, thee en cake wat we zover ik mij kan herinneren nog niet eerder meemaakten tijdens zo’n schilderochtend. Ook werden weer fraaie landschappen geschilderd die aan het eind van de sessie werden besproken door niemand minder dan Hans Doortmont.

Een bijkomend voordeel van “werk” bespreken is dat je de resultaten ook van de anderen op deze wijze beter ervaart. We kunnen terug kijken op een zeer geslaagde serie buitenschilderochtenden en danken Carly die dit heel erg goed en plezierig heeft georganiseerd.

Leo Schruijer

HEGER EN
VAN DEN BERG

IS VERHUISD.

**U VINDT ONS NU OP DE
VOORHEUVEL 76
DIRECT NAAST HET
RIJWIELPALEIS**

**TEL.: 030 693 0502 WWW.HEGERZEIST.NL
PARKEERVOORZIENINGEN OP 25 METER AFSTAND**

MET SPOED GEZOCHT:

<ADVERTEERDERS VOOR IN DIT BLAD>

HELP ONS DIT BLAD MEER LEVENSVATBAARHEID TE GEVEN!

HET BESTUUR.

TENTOONSTELLING MUNCH/VINCENT.

Mijn schoonzoon maakt mij altijd lekker door te vertellen dat hij weer een tentoonstelling heeft gezien in Amsterdam. Tussen de middag heeft hij altijd een zeer lange pauze en dan gaat hij meestal een museum bezoeken. Van hem moest ik ook de tentoonstelling Munch/Vincent in het Van Gogh museum zien. Wel raadde hij mij aan een gratis ticket uit te printen, want dan hoefde je niet in de rij te gaan staan. Nu dat was wel heel fijn, want ik kon zo doorlopen in het museum en buiten stond een enorme rij voor het kaartjes loket. De ingang was verplaatst naar de nieuwe afdeling, ook handig te weten. Het is toch een prachtig museum geworden. Ook de tentoonstelling was weer schitterend ingericht. Diffuus licht zodat alles heel mooi uitgelicht kon worden.

In de tentoonstelling wordt voor het eerst uitgebreid aandacht besteed aan de parallellen tussen beide kunstenaars. Er hangen hier meer dan 100 kunstwerken en werken die haast nooit uitgeleend worden, zoals “de schreeuw” en de “Madonna” van Edvard Munch en de “sterrennacht boven de Rhône” van Vincent.

Vanaf 1900 zijn er steeds werken van beide kunstenaars tentoongesteld maar nog nooit heeft men een expo gewijd aan hun geestverwantschap.

Er zijn veel gelijkenissen tussen de twee kunstenaars en hiervoor kon men putten uit de twee specifieke musea. Het Munchmuseum in Oslo met 1100 schilderijen en 25.000 werken op papier en het Vincent Van Gogh museum in Amsterdam, die bijna de hele collectie schilderijen van Van Gogh in bruikleen kreeg van de zoon van Theo van Gogh.

Verder heeft men de collectie aangevuld met werken uit het museum d'Orsay, het Kröller-Müller museum, de Tate Gallery en musea uit de Verenigde Staten. Ik heb heel vaak de schilderijen van Van Gogh gezien, maar je bekijkt ze toch met andere ogen, mede door de uitzendingen op de TV van Jeroen Krabbé en zijn zoon Jasper. Zij vertelden heel emotioneel over Vincent en Edvard Munch. Ook lette ik meer op de penseelvoering en af en toe drukte ik mijn neus bijna op de schilderijen tot ongerustheid van de suppoosten.

Er zijn inderdaad veel parallellen tussen beiden. Hun enorme oeuvres, het emotioneel beleven van alles, ze wilden allebei kunstenaar worden, ze groeiden op in een gelovig, protestants gezin met een dominante vader, beiden verlieten hun vaderland, het verblijf in Parijs, de psychiatrische problemen. Beiden schreven literair getinte brieven en ze maakten een enorme hoeveelheid zelfportretten. Munch werkte zijn hele leven aan zijn imago. Vincent leefde te kort hiervoor. Uiteraard waren er verschillen. Vincent verkocht nauwelijks iets en Munch kon er redelijk van leven. Verder was hun schilderijstijl totaal anders, evenals het kleurgebruik.

Toch was het fascinerend te zien hoe ze allebei het onderwerp benaderden. Munch streefde naar vereenvoudiging. Goed te zien aan de zelfportretten van hen. Men heeft het ook mooi tentoongesteld, de onderwerpen, zoals de sterrenachten, de zaaiers, het gele huis en het rode huis “de rode wingerd”. Eerlijk gezegd ben ik toch een fan van de schilderijen van Van Gogh, maar dat is uiteraard mijn mening. Na afloop ben ik nog even naar de vaste tentoonstelling van Van Gogh gegaan om nog even een extra “Vincentgeur” op te snuiven. Maar de aantallen toeristen zorgden ervoor dat ik gauw klaar was. Om meer te weten over beide kunstenaars is er een prachtige catalogus te koop, met echt goede reproducties. Daarin staat alles wat je eventueel wil weten over Munch en Van Gogh.

Hans Doortmont

DE NEDERLANDSE AQUAREL IN DE 19^E EEUW.

In het Teylensmuseum in Haarlem was van 21 februari tot en met 7 juni jl. een bijzondere dubbeltentoonstelling van de Mesdagcollectie en het Teylensmuseum. De tentoonstelling liet zien hoe de aquarelkunst zich in de loop van de 19^e eeuw ontwikkelde van de “gekleurde tekening” van romantische meesters als Koekoek en Nuyten tot de waterverfschilderijen van de Haagse School en de Tachtigers.

Op 9 mei bezocht ik het Teylsmuseum. Voorafgaand was er de mogelijkheid om een lezing van een uur bij te wonen over de geschiedenis van de Nederlandse aquarelkunst met vertoon van dia's. Dat was zeer interessant.

De geschiedenis van de aquarel gaat ver terug, maar er is echter één tijdperk dat met recht kan worden beschouwd als de bloeiperiode van de aquarel, namelijk de 19e eeuw. In de loop van die eeuw ontstond een ongeëvenaarde rijkdom aan onderwerpen, stijl en techniek. Een aquarel is kortweg een tekening gemaakt met waterverf, aangebracht op papier. Er bestaan echter verschillende meningen over de benaming "aquarel". Het woord aquarel vond pas ingang in de Nederlandse taal in de loop van de 19^e eeuw. Daarvoor sprak men van gecouleurde tekeningen, sapverven of van tekeningen in waterverven. In Engeland begon de bloeitijd van de aquarel in de 18^e eeuw. Het was daar dat het medium zich van de tekenkunst losmaakte en een aparte status verwierf, waarmee de glorieperiode van de aquarel begon die tot het eind van de 19^e eeuw zou duren. Ook in Nederland verlieten de kunstenaars in de loop van de 19^e eeuw de traditionele paden van de aquarelkunst, daartoe aangemoedigd door nieuwe technische mogelijkheden. Het maken van een aquarel vergt veel vakkennis en artistieke vaardigheid. Je moet snel te werk gaan, zeker bij het toepassen van de nat-in-nat tekenwijze. Deze techniek biedt nauwelijks mogelijkheid tot correcties. Volgens de klassieke opvatting gebruikt de ware aquarellist daarbij geen witte verf. Hij laat het wit van het papier onberoerd om daarmee witte vlakken in de compositie uit te sparen. Een mooi voorbeeld hiervan is het "Stadsgezicht"(1875) van Jacob Maris, waar de wolken met het wit van het papier zijn uitgespaard. Sommige kunstenaars hielden zich aan geen enkele regel, zoals Jan Hendrik Weissenbruch, van wie verteld werd dat zijn aquarellen op de grond van zijn atelier rond slingerden. Plotseling raapte de kunstenaar een aquarel op, hield hem onder water totdat bijna alle kleuren vervaagden en maakte dan hier overheen een nieuwe tekening wanneer het papier nog half vochtig was. Sigarenas en stof mengde zich in het geheel en voor licht effect gebruikte Weissenbruch zonder aarzelen witte dekverf, te zien in "Spoelplaats"(1882-1888).

Daar waar in Engeland de waardering voor de aquarel al aan het eind van de 18^e eeuw zodanig was toegenomen dat de gekleurde tekening in toenemende mate gewaardeerd werd als zelfstandig kunstwerk, begon dat in Nederland in het begin van de 19^e eeuw. De gekleurde tekening, zoals de aquarel toen

nog werd genoemd, vormde daarbij een zelfstandige uiting die de aandacht van de kunstenaar en publiek verdiende. Aquarellisten uit die periode waren Wijnand Meyen, Andreas Schelfhout en Johan Barthold Jongkind. Jongkind is zijn hele artistieke loopbaan aquarellen blijven maken en bereikte daarmee een uitzonderlijke kwaliteit. Bij Jongkind mag men zelfs veronderstellen dat het werken met aquarel in de open lucht zijn vrije werkwijze in olieverfschilderijen zo heeft beïnvloed dat het een belangrijke inspiratiebron was voor de impressionisten. Hij schilderde namelijk net zo spontaan als hij aquarelleerde. Zie hiertoe "Café Le Roi de Désert, Montmartre"(1855).

Een voor de geschiedenis van de Nederlandse aquarelkunst belangrijk moment vond plaats in 1860 bij Artist Amicitiae, opgericht in 1839 in Amsterdam. Daar was het plan opgevat om voor het eerst in Nederland een tentoonstelling te organiseren die volledig gewijd zou zijn aan werk op papier en dus ook aan aquarellen. De tekeningtentoonstelling bevatte uiteindelijk 286 werken van tientallen kunstenaars en was een groot succes. Rond het midden van de eeuw waren de dagen van de Romantiek geteld. De jonge generatie kunstenaars wilde zich losmaken van de tradities van het kunstonderwijs en het werken in het atelier van een gevestigde schilder. Weissenbruch volgde zijn eigen weg. De natuur is wat hij zocht en zo ontdekten meer jonge kunstenaars de schoonheid van het Nederlands landschap, zoals Willem Roelofs en Johannes Warnardus Bilders, die behoorden tot de pioniers van de schilders in de Gelderse plaatsen Oosterbeek en Wolfheze en ze werden daar gevolgd door de broers Jacob, Matthijs en Willem Maris, door Jozef Israëls en Anton Mauve en door de zoon van Bilders, Gerard. De kunstenaars ontmoetten elkaar tijdens het maken van schetsen in de open lucht en ze wisselden ervaringen uit over het werken in de vrije natuur. De aquarel was een door de schilders in Oosterbeek steeds vaker gebruikt medium, praktisch om mee in de open lucht te werken en bovendien zeer geschikt om er de vrije natuur mee op papier te 'vangen'.

In 1847 werd Pulchri Studio in Den Haag opgericht. In navolging van de Engelse Watercolour Society en een Belgische kunstenaarsvereniging wilde Pulchri exclusieve aandacht voor de aquarel als zelfstandige kunstvorm, een aandacht die in de traditionele Salon-presentatie uitgesloten was tussen de vele goudomlijste olieverfschilderijen. Bekende leden van Pulchri waren: Hendrik Willem Mesdag, Jozef Israëls, Anton Mauve, Jacob Maris, Willem Maris,

Bosboom, Weissenbruch en Willem Roelofs. Zowel de buitenlandse als de Nederlandse kunstkritiek was het opgefallen dat er een nieuwe beweging was ontstaan in Den Haag, met een eigen visie op het landschap en een realistische weergave van het leven van vissers en boeren, zij het met een accent op het sentiment van het alledaagse. In 1875 sprak kunstcriticus Jacob van Santen Kolff voor het eerst over een ‘Haagse School’ en schreef dat deze nieuwe wijze van zien en weergeven een ware beeldenstorm op het gebied der schilderkunst was. Hij prees Mesdag om zijn brede ‘touche’, Mauve, Israëls, David Artz en Philip Sadée om hun ‘poëzie van het grijs’ en Louis Apol en Jacob Maris om hun ‘sobere voorstelling der eenvoudigste werkelijkheid’. Zelfbewust wat betreft hun kwaliteit richtte een aantal schilders van de Haagse School in 1876 een gezelschap van aquarellisten op onder de benaming Hollandsche Teekenmaatschappij. De eerste bestuurders waren Mesdag, Mauve en Jacob Maris. Tot de eerste leden behoorden Weissenbruch, Artz, Albert Neuhuys, Pieter Stortenbeker en Julius van de Sande Bakhuyzen. Jaarlijks werden exposities gehouden. Het meeste succes oogstten de werken van Weissenbruch, Mauve en Israëls. Met hun vrije, maar trefzekere penseel wisten zij ieder in hun eigen genre ongeëvenaarde aquarellen te maken die nog altijd worden gerekend tot de hoogtepunten van de Nederlandse kunst. Zo vond Vincent van Gogh het “Portret van Jan Hendrik Weissenbruch: (1882) van Jozef Israëls opmerkelijk mooi.

Het succes van de aquarel blijkt ook uit de oprichting van een tweede aquarellistenkring in 1881: het Koninklijk Genootschap van Nederlandsche Aquarellisten. Deze vereniging heeft van oudsher een wat traditioneler imago. Toen het Koninklijk Genootschap niet lukte om leden van de Teekenmaatschappij over te halen zich ook bij het genootschap aan te sluiten, werden de normen tot toelating bij het Koninklijk Genootschap spoedig verlaagd, waardoor de tentoonstellingen zeer wisselend van kwaliteit werden. Het Koninklijk Genootschap was geen lang leven beschoren, maar de Hollandsche Teekenmaatschappij bleef tot in de 20^e eeuw bestaan. Tegen het einde van de 19^e eeuw waren schilders van verschillende generaties inmiddels weer uit Den Haag vertrokken. De ouderen veelal omdat zij de stad te druk vonden en veel jongeren omdat ze juist liever in de grootstedse omgeving wilde werken. Mauve en Neuhuys zochten de rust van Laren met zijn stille heidelandschappen, terwijl George Hendrik Breitner en Isaac Israëls, de zoon van

Jozef, kozen voor het levendige straatbeeld en het kleurrijke uitgaansleven van Amsterdam, dat zich voortreffelijk leende voor het maken van bonte schilderijen en aquarellen.

De aquarellen van Breitner en Isaac Israëls werd als zeer vernieuwend ervaren. Zie hiertoe “Kinderen in het Oosterpark” van Isaac Israëls. Met de eeuwwisseling kwam zo een nieuw tijdperk op met ondermeer de breed geaquarelleerde landschappen van de jonge Piet Mondriaan. Hij koesterde veel bewondering voor landschappen van de Haagse School, met name die van Gabriël en Weissenbruch. Zie hiertoe “Schemering” van Weissenbruch. De avondstemming waaraan Mondriaan in zijn aquarellen de voorkeur gaf, zou een eerste stap zijn in de richting van de stilering en een neiging tot abstractie in de weergave van het landschap. Zie hiertoe “Bomenrij in drassig landschap bij Duivendrecht”.

Ook in de nieuwe tijd bleef er zo plaats voor de aquarel.

De kunstcriticus en naamgever van de Haagse School Jacob van Santen Kolff, eerder hierboven genoemd, schreef in 1877 naar aanleiding van de tweede tentoonstelling van de Hollandsche Teekenmaatschappij het volgende: “De aquarel kunst, althans in haar moderne opvatting, mag een uitvinding of ontdekking van onze dagen worden genoemd namelijk als volwaardig en eigenstandig artistiek medium”. Dat is een opmerkelijke uitspraak over een techniek die op dat moment al vele eeuwen bestond. Al in de prehistorie werden er namelijk grottekeningen met pigmenten en water gemaakt en vanaf de Chinese ontdekking van het papier – de meest geschikte drager voor waterverf – zo’n tweeduizend jaar geleden, werd de aquareltechniek veelvuldig gebruikt in Azië. Het duurde echter nog tot de 12e eeuw voordat papier in Europa werd geïntroduceerd, waardoor de bloei van de

aquarelkunst hier langer op zich liet wachten. De Duitse kunstenaar Albrecht Dürer was één van de eersten die aan het begin van de 16e eeuw uitgewerkte aquarellen van dieren, planten en landschappen maakte. Hoewel steeds meer kunstenaars gebruik van de techniek gingen maken, zou de artistieke waardering voor de aquarel als autonoom kunstwerk pas rond 1800 ontstaan.

Tot het begin van de 19^e eeuw werd waterverf hoofdzakelijk gebruikt voor het inkleuren van boekillustraties, het vervaardigen van botanische tekeningen, topografische kaarten en miniatuurschilderijen. Ook is het een zeer geschikte techniek voor het maken van voorstudies en het kopiëren van olieverfschilderijen. Hier kwam rond 1800 verandering in. Vanuit Engeland verspreidde zich de interesse voor de aquarel als zelfstandige kunstvorm over het continent.

Ik las een - voor mij in ieder geval- boeiende uitspraak (1891) van een Franse aquarellist over de aquarel: “Ik zie aquarellen als een lente, iets spontaans. Maar om misverstanden te vermijden: ik denk niet aan een aquarel die “geslaagd” is, (als) een min of meer harmonieuze vlek. Ik wil in één woord een doordachte aquarel, die eerst vorm krijgt in de hersenen, in de grote lijnen, het gevoel, de symfonie, de totaal indruk”.

Een ambitieuze, volwaardige aquarel was meer dan een impressie, het moest ook de ideeën wereld van de kunstenaar tonen.

Ondersteund door de boeiende en interessante lezing ging ik kijken naar de expositie en bleef voor enkele aquarelschilderijen wat langer staan, zo mooi geschilderd en sfeervol neergezet, om maar enkele van de vele tentoongestelde schilderijen te noemen: “Stadsgezichten”(1875) van Jacob Maris, “Weidelandschap met koeien en een molen”(na 1880) van Weissenbruch, “Polder bij Kampen (was aan de lijn)” van Constant Gabriël, “Kinderen in het Oosterpark”(ca. 1892-1896) van Isaac Israëls en “Schapen op de heide”(1887) van Anton Mauve, “Landschap in Drenthe”(1866) van Hendrik Willem Mesdag.

Het was een mooie en gezellige dag samen met zus Jolanda, een dag die helemaal in het teken stond van de aquarel.

Petra Knopper

EXPOSITIE SDSP EN DE TOETS.

In het weekend 14 en 15 november j.l. is er een zeer geslaagde expositie gehouden in de gezamenlijke ruimten van de SDSP

en ons atelier. Te zien was de oorspronkelijke Papua-kunst en hoe leden van de Toets daardoor zijn geïnspireerd en kunstwerken hebben geschilderd.

Aanleiding was het 20-jarig bestaan van de Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat. Zij wilden met dit jubileum hun stichting onder de aandacht brengen. In het kader van: “Samen met de burens”, waarin reeds vaker activiteiten zijn ontwikkeld, hebben we mede naar aanleiding van ons eigen 40-jarig jubileum, een feestelijke expositie ingericht.

Het ging de SDSP om het presenteren van verzamelde Inheemse kunst uit Papua Barat, zoals maskers, schilden, beelden, houtsnijwerk, kralensnoeren, gevlochten producten en andere objecten. In de weken, stillevens en vrije onderwerpen, zijn door de leden van de Toets ruim 40 schilderijen en tekeningen gemaakt, geïnspireerd door deze objecten. In twee kamers van de SDSP en in onze gang en atelier zijn de objecten en schilderijen door elkaar tentoongesteld. Vooral bij de SDSP kwam dit weekend veel inloop van mensen van allerlei slag met herinneringen aan, familie of vrienden in, of betrokkenheid op Papua Barat, (het vroegere Nederlands Nieuw Guinea) hetgeen aanleiding was tot veel verhalen. Ook bij de Toets was veel bezoek en dat ging goed over en weer.

Er was veel waardering voor het initiatief tot deze tentoonstelling en lof over het nivo en de kwaliteit van de door de Toetsleden gemaakte werkstukken.

Al met al een interessante expositie, die dankzij de grote ruchtbaarheid, die door de SDSP aan deze activiteit is gegeven, ook voor de Toets zeer waardevol is geweest.

Martin van der Mey

SCHILDEREN ALS VAN GOGH

Als inspiratiebron blijft Vincent van Gogh 125 jaar na zijn dood nog onuitputtelijk. De Van Gogh schilderwedstrijd is daarvan een tot de verbeelding sprekend voorbeeld: 6341 deelnemers leverden samen 1006 werken in. Vakjury (100) en publiek (25) selecteerden 125 genomineerden. Een schat aan variaties, interpretaties en verschillende stijlen.

In al die diversiteit valt een lijn te ontdekken dat op hoofdlijnen de levensloop van Vincent van Gogh markeert.

Die volgorde heeft het Breda's Museum aangebracht bij het exposeren van de genomineerde werken. U volgt globaal de

levenswandel van Vincent van de boeren die hem in het West-Brabantse landschap inspireerden, langs de aardappeleters meer oostwaarts in Brabant, en geleidelijk aan naar het zuiden langs Antwerpen tot aan Zuid-Frankrijk.

De reis voert langs landschappen, bloesemtakken, zonnebloemen, naakt, enkele interieurs, portretten en varianten op Vincent's zelfportretten of die van meer eigentijdse 'look-alikes'.

Een zeskoppige jury, bestaande uit (landelijke) Van Gogh-kenners, had een behoorlijke kluif om uit inzendingen vijftien finalisten te kiezen. Daarnaast werden ook de 125 schilderijen geselecteerd die vanaf 20 november zijn te zien bij de expositie '125 variaties op Van Gogh in Breda's Museum'. Een aantal dat verwijst naar het Van Goghjaar. Heel 2015 werd erbij stilgestaan dat Van Gogh 125 jaar geleden overleed.

Bij het jureren werd gelet op technische en creatieve vaardigheid. Bovendien diende het schilderij een duidelijk persoonlijke toevoeging te hebben.

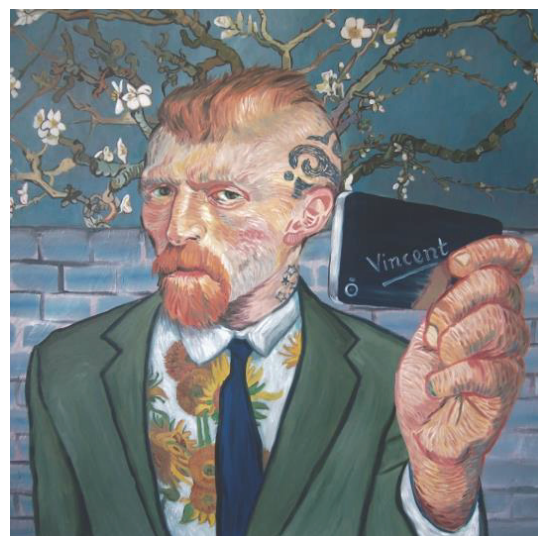
v.l.n.r. Anutoch, d'Hoine, Wanrooij

De Utrechtse kunstenaar Anutoch heeft met zijn schilderij 'untitled #' (acryl- en olieverf op linnen 140 x 200 cm, zie voorblad van deze Toetssteen) de eerste prijs gewonnen van de nationale Van Gogh Schilderwedstrijd.

Een behoorlijk prestatie, benadrukt bij de prijsuitreiking zowel de Bredase cultuurwethouder Marianne de Bie als juryvoorzitter Rebecca Nelemans.

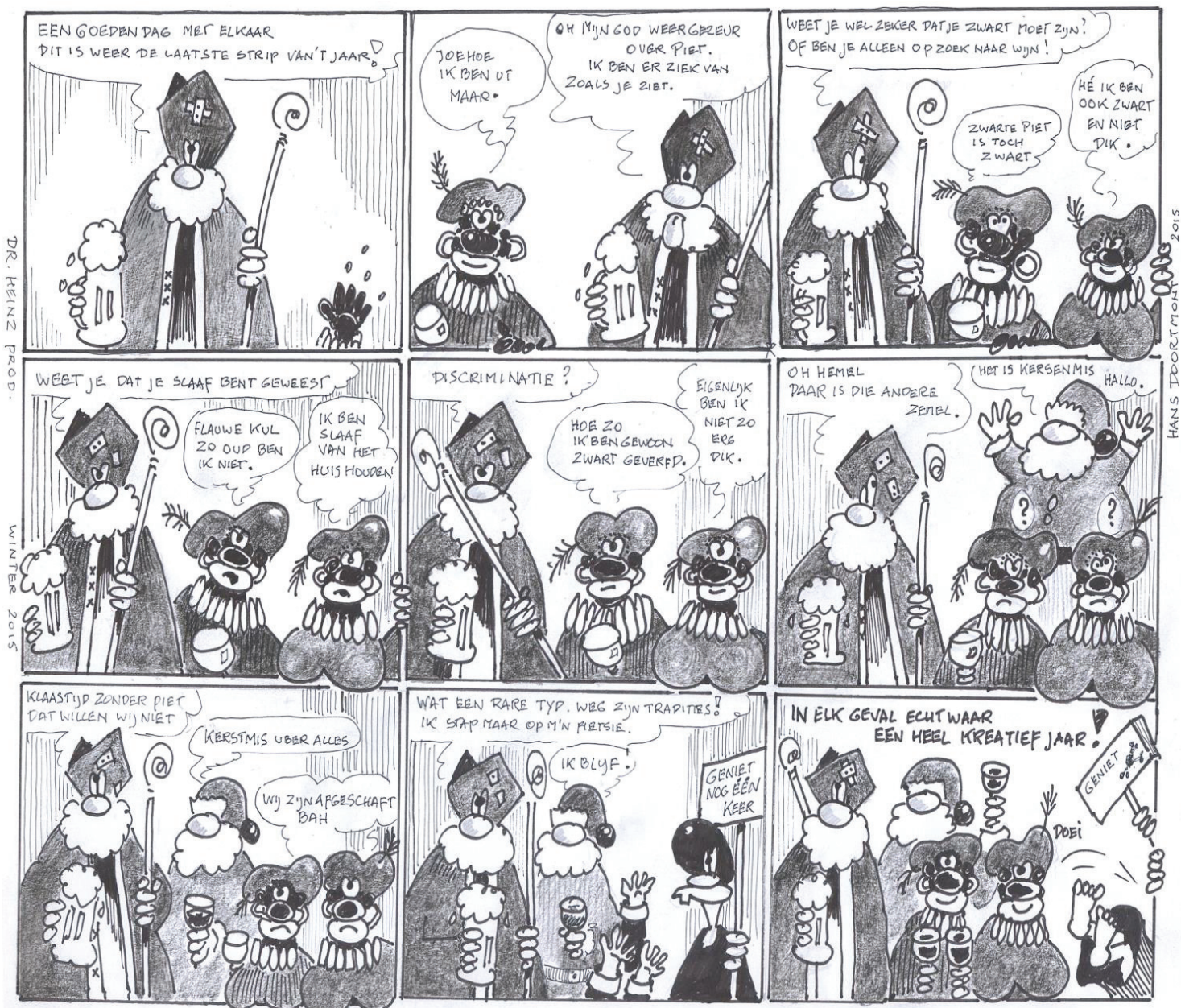
Naast Anutoch (artiestennaam), waren er prijzen voor de Vlaming Dirk d'Hoine. Met zijn 'Vloed' (acrylverf, 70x100cm) dat een zee toont die zichtbaar verwijst naar Van Goghs korenvelden, werd hij tweede.

Hannie van Wanrooij uit Boxtel won met 'If Vincent was still here..' (olieverf, 100x100cm) de derde prijs. Zij schildert Vincent als eigentijdse, stoere hipster die een selfie maakt.

De 125 variaties op Van Gogh zijn nog tot 24-01-2016 te zien in het Breda's Museum, Parade 12-14, www.breda-museum.nl

programma

Vrijdag 27 november; Appreciatie-avond

Week 49, nov./dec.

ma	mi	30	stilleven	ah
di	mo	01	open atelier	-
di	mi	01	-	mb
di	av	01	-	jk
wo	mo	02	-	ks
wo	mi	02	-	mt
wo	av	02	-	jh
do	mi	03	-	hn
do	av	03	open atelier	-

Week 50, december

ma	mi	07	gekleed model	ah
di	mo	08	open atelier	-
di	mi	08	-	mb
di	av	08	-	jk
wo	mo	09	-	ks
wo	mi	09	-	mt
wo	av	09	-	jh
do	mi	10	-	hn
do	av	10	open atelier	-

Week 51, december

ma	mi	14	keuze d./eigenwerk	ah
di	mo	15	open atelier	-
di	mi	15	-	mb
di	av	15	-	jk
wo	mo	16	-	ks
wo	mi	16	-	mt
wo	av	16	-	jh
do	mi	17	-	hn
do	av	17	open atelier	-

Week 52 t/m 01 Kerstvakantie

--- 2016---

Vrijdag 8 januari 2016 Nieuwjaarsreceptie 20.00 uur

Week 02, januari

ma	mi	11	naaktmodel	ah
di	mo	12	open atelier	-
di	mi	12	-	mb
di	av	12	-	jk
wo	mo	13	-	ks
wo	mi	13	-	mt
wo	av	13	-	jh
do	mi	14	-	hn
do	av	14	open atelier	-

Week 03, januari

ma	mi	18	stilleven	ah
di	mo	19	open atelier	-
di	mi	19	-	mb
di	av	19	-	jk
wo	mo	20	-	ks
wo	mi	20	-	eb
wo	av	20	-	jh
do	mi	21	-	hn
do	av	21	open atelier	-

Week 04, januari

ma	mi	25	gekleed model	ah
di	mo	26	open atelier	-
di	mi	26	-	mb
di	av	26	-	jk
wo	mo	27	-	ks
wo	mi	27	-	mt
wo	av	27	-	jh
do	mi	28	-	hn
do	av	28	open atelier	-

Vrijdag 29 januari; Kunst-avond

Week 05, februari

ma	mi	01	keuze d./eigenwerk	ah
di	mo	02	open atelier	-
di	mi	02	-	mb
di	av	02	-	jk
wo	mo	03	-	ks
wo	mi	03	-	mt
wo	av	03	-	jh
do	mi	04	-	hn
do	av	04	open atelier	-

Week 06, februari

ma	mi	08	naaktmodel	ah
di	mo	09	open atelier	-
di	mi	09	-	mb
di	av	09	-	jk
wo	mo	10	-	ks
wo	mi	10	-	mt
wo	av	10	-	jh
do	mi	11	-	hn
do	av	11	open atelier	-

Week 07, februari

ma	mi	15	stilleven	ah
di	mo	16	open atelier	-
di	mi	16	-	mb
di	av	16	-	jk
wo	mo	17	-	ks
wo	mi	17	-	mt
wo	av	17	-	jh
do	mi	18	-	hn
do	av	18	open atelier	-

Week 08, voorjaarstvakantie

Vrijdag 26 februari; Kunstavond

Week 09, febr./maart

ma	mi	29	gekleed model	ah
di	mo	01	open atelier	-
di	mi	01	-	mb
di	av	01	-	jk
wo	mo	02	-	ks
wo	mi	02	-	mt
wo	av	02	-	jh
do	mi	03	-	hn
do	av	03	open atelier	-

Week 10, maart

ma	mi	07	keuze d./eigenwerk	ah
di	mo	08	open atelier	-
di	mi	08	-	mb
di	av	08	-	jk
wo	mo	09	-	ks
wo	mi	09	-	mt
wo	av	09	-	jh
do	mi	10	-	hn
do	av	10	open atelier	-

Week 11, maart

ma	mi	14	naaktmodel	ah
di	mo	15	open atelier	-
di	mi	15	-	mb
di	av	15	-	jk
wo	mo	16	-	ks
wo	mi	16	-	mt
wo	av	16	-	jh
do	mi	17	-	hn
do	av	17	open atelier	-

Week 12, maart

ma	mi	21	stilleven	ah
di	mo	22	open atelier	-
di	mi	22	-	mb
di	av	22	-	jk
wo	mo	23	-	ks
wo	mi	23	-	mt
wo	av	23	-	jh
do	mi	24	-	hn
do	av	24	open atelier	-

Week 13, maart

ma	mi	28	2 ^e paasdag	-
di	mo	29	open atelier	-
di	mi	29	gekleed model	mb
di	av	29	-	jk
wo	mo	30	-	ks
wo	mi	30	-	mt
wo	av	30	-	jh
do	mi	31	-	hn
do	av	31	open atelier	-

Vrijdag 1 april; Kunstavond

Week 14, april

ma	mi	04	keuze d./eigenwerk	ah
di	mo	05	open atelier	-
di	mi	05	-	mb
di	av	05	-	jk
wo	mo	06	-	ks
wo	mi	06	-	mt
wo	av	06	-	jh
do	mi	07	-	hn
do	av	07	open atelier	-

Week 15, april

ma	mi	11	naaktmodel	ah
di	mo	12	open atelier	-
di	mi	12	-	mb
di	av	12	-	jk
wo	mo	13	-	ks
wo	mi	13	-	mt
wo	av	13	-	jh
do	mi	14	-	hn
do	av	14	open atelier	-

Week 16, april

ma	mi	18	stilleven	ah
di	mo	19	open atelier	-
di	mi	19	-	mb
di	av	19	-	jk
wo	mo	20	-	ks
wo	mi	20	-	mt
wo	av	20	-	jh
do	mi	21	-	hn
do	av	21	open atelier	-

Week 17, april

ma	mi	25	gekleed model	ah
di	mo	26	open atelier	-
di	mi	26	-	mb
di	av	26	-	jk
wo	mo	27	-	ks
wo	mi	27	-	mt
wo	av	27	-	jh
do	mi	28	-	hn
do	av	28	open atelier	-

Week 18 meivakantie

